

مقاله

مشکوة‌الدینی، مهدی، «دستور زبان همگانی و شکل‌گیری دانش زبانی»، *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، شماره اول و دوم، سال سی و سوم، ۱۳۸۰، ص ۵-۲۲. مقاله مبتنی است بر بخشی از مطالعات نویسنده در اجرای طرح پژوهش ملی وی با عنوان بررسی و تدوین دانش زبان فارسی و مهارت‌های آن. هدف پژوهشگر تأیید این معنی است که دانش زبانی ویژگی خاص نوع انسان است. از این رو، در دستور زبان، مفاهیمی وجود دارد که مشترک زبان‌های گوناگون است - مفاهیمی که با عنوان جهانی‌ها^۱ خوانده شده‌اند و بر پایه این جهانی‌ها می‌توان وجود دستور زبان همگانی یا عام را فرض کرد.

مؤلف، در بخش اول مقاله با عنوان «پیشینه دستور زبان همگانی»، سیر تاریخی این دستور را از قرن هفدهم تا نیمه دوم قرن بیستم بررسی می‌کند. در قرن‌های هفدهم و هیجدهم، دستورنویسان پورروآبال^۲، دستور زبان همگانی و فلسفی را، که متأثر از نظریه خردگرایی دکارت و پیروانش بود، ارائه کردند. هدف آنان این بود که نشان دهند ساخت زبان محصول عقل است. لذا

زبان‌های انسانی تنها گونه‌های یک نظام عام منطقی و عقلانی است. برخی از تحلیل‌های آنان، مانند تحلیل درونه‌گیری جمله‌های زیربنایی، زمینه‌هایی برای نظریه دستور زبان گشتاری بوده است. در قرن نوزدهم، عواملی چند، از جمله زبان‌شناسی تطبیقی هندواروپایی، موجبات تزلزل یافته‌های دستور زبان همگانی را فراهم آورد. در نیمه اول قرن بیستم، زبان‌شناسان ساخت‌گرای پیرو نظریه رفتارگرایی^۳، نگرش‌های خردگرایان را مردود شمردند و منکر وجود جهانی‌ها شدند. در نیمه دوم قرن بیستم، موضوع همگانی‌های زبان و دستور زبان همگانی دوباره مورد توجه قرار گرفت. در بخش دوم مقاله، با توصیف زبان ظاهر و زبان ذهنی، دو نگرش دستور ساختاری و دستور زبان همگانی بررسی و اظهار نظر شده است که هدف زبان‌شناسی ظاهر‌گردآوری و توصیف نمونه‌های گفتاری تک تک زبان‌هاست و حال آن که، در زبان‌شناسی زبان ذهنی، به دانش سخنگو درباره زبان خود و این که چنین دانشی چگونه در ذهن شکل می‌گیرد توجه و زبان به عنوان ویژگی

1) universals 2) Port- Royal
3) behaviourism

متغیرها که به یکی از صورت‌ها در ساخت هر زبان تحقق می‌یابند در زبان خاص کودک به صورت ارزش‌هایی خاص ظاهر می‌شوند.

در بخش پنجم مقاله، با عنوان «توانایی زبانی به عنوان ویژگی خاص ذهن انسان»، نتیجه‌گیری می‌شود که دستور زبان نظام دانش زبانی ناخودآگاه اهل زبان است که غیر مستقیم، یعنی از راه دستور زبان همگانی که از پیش در ذهن کودک جای دارد، به تجربه یا داده‌های زبانی محیط مربوط می‌گردد. این توانایی را، که همان دستور زبان همگانی است و بخش مستقلی از ذهن انسان را تشکیل می‌دهد، باید ویژگی نوع انسان دانست.

مشکوة‌الدینی در تألیف این مقاله از آراء زبان‌شناسانی چون چامسکی، اسکینر^۵، سمپسون^۶، کوک^۷ و لیتل وود^۸ بهره برده است.

ثریا پناهی

5) B.F. SKINNER

7) V. COOK

8) W.I. LITTLEWOOD

4) CHOMSKY
6) G. SAMPSON

ذهنی انسان در نظر گرفته می‌شود. فرق ماهوی این دو نگرش موجب شده است که هدف پژوهش و روش بررسی و گردآوری شواهد و داده‌ها به مقتضای وجهه نظر پژوهشگر متفاوت باشد. در بخش سوم مقاله با عنوان «دستور زبان زایا و توصیف دانش زبانی»، این مسئله مطرح می‌شود که طی دوره زبان‌آموزی نظامی خاص از دانش زبانی ناخودآگاه در ذهن انسان شکل می‌گیرد و دستور زبان زایا توصیف دقیق همین دانش زبانی است.

در بخش چهارم، با عنوان «نظریه دستور زبان همگانی و فراگیری دانش زبانی»، آراء چامسکی^۴، واضع دستور زبان زایا و نظریه گشتاری، درباره ویژگی‌های مشترک میان زبان‌های طبیعی و کاربرد آن زبان‌آموزی و فراگیری دانش زبانی بیان و فرایند شکل‌گیری دانش زبانی در ذهن زبان‌آموز وصف شده است. در جریان زبان‌آموزی، اصول دستور زبان همگانی (عام) در مورد زبان خاصی که کودک آن را می‌آموزد در ذهن وی فعال می‌گردد. هم‌چنین